

ROLUL ONG-urilor ÎN MONITORIZAREA ALEGERILOR PARLAMENTARE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Constantin BUSUIOC

Doctorand

Facultatea de Istorie și Filozofie, Departamentul Istoria Românilor, Universală și Arheologie,
Universitatea de Stat din Moldova, Republica Moldova

e-mail: stefanbusuioc2004@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0006-3741>

Articolul analizează rolul ONG-urilor în monitorizarea alegerilor parlamentare din Republica Moldova. În special, este investigat procesul de monitorizare care a fost realizat de organizațiile neguvernamentale în legătură cu alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014, ce au avut loc pe baza sistemului electoral proporțional, precum și a alegerilor parlamentare din 24 februarie 2019, desfășurate pe baza sistemului electoral mixt,

În articol este analizată activitatea mai multor ONG-uri care au creat o serie de inițiative și coaliții civice precum: Coaliția civică „Pentru alegeri libere și corecte”, Inițiativa civică „Pentru un Parlament curat”, etc. De asemenea, este investigată monitorizarea de către ONG-uri a activității concurenților electorali în perioada campaniilor electorale.

Cuvinte-cheie: Republica Moldova, ONG, alegeri parlamentare, monitorizarea alegerilor, sistem electoral proporțional, sistem electoral mixt, campanie electorală.

ROLE OF NGOs IN MONITORING THE PARLIAMENTARY ELECTIONS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

The article analyzes the role of NGOs in monitoring the parliamentary elections in the Republic of Moldova. In particular, it is investigated the monitoring process that has been conducted by non-governmental organizations in relation to the parliamentary elections of November 30, 2014, that took place on the basis of the proportional electoral system as well as the parliamentary elections of February 24, 2019, conducted on the basis of the mixed electoral system,

It is analyzed the activity of several NGOs that have created a series of initiatives and civic coalitions such as: Civic Coalition “For Free and Fair Elections”, Civic Initiative “For a Clean Parliament”, etc. It is also investigated the monitoring by NGOs of electoral contestants activity during election campaigns period.

Keywords: Republic of Moldova, NGO, parliamentary elections, elections’ monitoring, proportional electoral system, mixed electoral system, electoral campaign.

RÔLE DES ONG DANS LE SUIVI DES ÉLECTIONS LÉGISLATIVES EN REPUBLIQUE DE MOLDOVA

L’article analyse le rôle des ONG dans le suivi des élections législatives en République de Moldova. En particulier, il est étudié le processus de suivi qui a été mené par des organisations non gouvernementales en relation avec les élections législatives du 30 novembre 2014, qui ont eu lieu sur la base du système électoral proportionnel, ainsi que les élections législatives du 24 février 2019, menées sur la base du système électoral mixte. Il est analysé l’activité de plusieurs ONG

qui ont créé une série d'initiatives et des coalitions civiques telles que: Coalition civique "pour des élections libres et équitables", Initiative civique "Pour un Parlement propre", etc. Il a également enquêté sur le suivi par les ONG des activités des candidats pendant la période des campagnes électorales.

Mots-clés: République de Moldova, ONG, élections parlementaires, suivi des élections, système électoral proportionnel, système électoral mixte, campagne électorale.

РОЛЬ НПО В МОНИТОРИНГЕ ПАРЛАМЕНТСКИХ ВЫБОРОВ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА

В статье анализируется роль НПО в мониторинге парламентских выборов в Республике Молдова. В частности, исследуется процесс мониторинга, который был проведен неправительственными организациями в связи с парламентскими выборами 30 ноября 2014 года, которые проводились на основе пропорциональной избирательной системы, а также парламентских выборов 24 февраля 2019 года, проведенных на основе смешанной избирательной системы. Проанализирована деятельность некоторых НПО, которые создали ряд инициатив и гражданских коалиций, таких как: Гражданская коалиция «За свободные и справедливые выборы», Гражданская инициатива «За чистый парламент» и др. Также анализируется мониторинг неправительственными организациями деятельности конкурентов на выборах в период избирательных кампаний.

Ключевые слова: Республика Молдова, НПО, парламентские выборы, мониторинг выборов, пропорциональная избирательная система, смешанная избирательная система, избирательная кампания.

După proclamarea independenței, Republica Moldova a pornit pe calea democrației, susținând pluralismul în toate domeniile vieții sociale. Una dintre cele mai convingătoare forme de manifestare a democrației o constituie alegerile organelor puterii. De altfel, este recunoscut faptul că alegerile sunt o condiție inalienabilă a democrației.

Alegerile parlamentare reprezintă modul de selecție a persoanelor pentru Parlament de către cei care sunt calificați, prin regulile unui sistem politic, să-și exprime opțiunea privind candidații.

Constituit din reprezentanți ai diferitelor partide aleși prin votul cetățenilor, Parlamentul trebuie considerat drept instituție ce exprimă cerința umană de participare la elaborarea legilor, participare care este de fapt prima dintre legile democrației. În activitatea acestei instituții politice își găsește expresia o anumită corelație dintre reprezentanții poporului și cei guvernați de ei, dintre forțele aflate la guvernare și cele de opoziție, configurarea lor rezultând din alegeri periodice.

În Republica Moldova au avut loc deja zece scrutine parlamentare (1990, 1994, 1998, 2001, 2005, aprilie 2009, iulie 2009, 2010, 2014, 2019).

Și cu toate că în această perioadă a crescut activitatea socială și politică a oamenilor, a sporit semnificativ interesul lor față de problemele politice și de stat, atitudinea negativă a alegătorilor față de parlamentari continuă să mai persiste.

În prezentul articol ne limităm doar la analiza monitorizării de către ONG-uri a alegerilor parlamentare din 30 noiembrie 2014, care au avut loc în baza sistemului electoral proporțional și a alegerilor parlamentare din 24 februarie 2019 desfășurate în baza sistemului electoral mixt.

De regulă, perioada de pregătire a campaniei electorale se caracterizează prin diversitate și formele de participare civică, care nu se reglementează din afară prin reguli „coborâte de sus” sau de legislația selectivă, ci se bazează strict pe inițiative civice ale structurilor societății civile, în primul rând, în persoana ONG-urilor ce activează în baza Legii cu privire la asociațiile obștești (adoptată la 17 mai 1996, cu modificările ulterioare [1]. De exemplu, a devenit deja tradiție ca în ajunul alegerilor în Parlamentul țării, un grup format din zeci de ONG-uri, reunite într-o coaliție, să se adreseze alegătorilor cu chema-

rea de a demonstra conștiința civică și de a cântări minuțios posibilitățile acelor forțe politice pe care le vor prefera în ziua alegerilor, reieșind din interesele fundamentale ale statului moldovenesc și cetățenilor acestuia. Drept exemplu poate servi Coaliția Civică „Pentru Alegeri Libere și Corecte”¹ creată în ajunul alegerilor parlamentare din 30 noiembrie 2014.

Rolul mobilizator al acestor adresări servește, de regulă, un „camerton” pentru toți participanții la procesul electoral. Valoarea acestor adresări crește și datorită apelului de a se respecta Codul Etic, adică acordul încheiat între concurenții electorali și reprezentanții mijloacelor de informare în masă privind modul de desfășurare și reflectare a campaniei electorale apropiate, care va exclude lezarea demnității umane și aducerea de prejudicii imaginii concurențului electoral.

Observatorii internaționali subliniază permanent că în perioada campaniilor electorale societatea civilă în Republica Moldova se activează. În campaniile de alegeri în ultimii ani au participat activ multe ONG-uri, dar cel mai activ s-au prezentat formațiunile obștești, care s-au poziționat ca organizații independente, în afara partidului și de non-profit.

Rolul organizațiilor neguvernamentale în monitorizarea alegerilor în Republica Moldova este unul major și extrem de important. În acest proces de monitorizare sunt implicate mai multe organizații non-guvernamentale ca: Inițiativa Civică „Pentru un Parlament Curat”, „Asociația Promo-LEX”, Asociația pentru Democrație Participativă „ADEPT”, Institutul de Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS „Viitorul”), Institutul pentru Politici Publice (IPP), Asociația Presei Independente (API), Centru de Investigații

¹ Coaliția Civică „Pentru Alegeri Libere și Corecte” este o uniune benevolă de organizații neguvernamentale din Republica Moldova care au drept scop să contribuie la asigurarea unor alegeri libere, corecte, transparente și democratice din republică și continuă activitățile de promovare a unor alegeri libere și corecte demarate de Coaliția 2005, 2009, 2010 și 2014.

Jurnalistice (CIJM), Centru pentru Jurnalism Independent (CJI), Coaliția Civică „Pentru Alegeri Libere și Corecte” și altele.

Scopul principal al acestor organizații non-guvernamentale în cadrul desfășurării alegerilor de diferite nivele este monitorizarea echidistantă, analiza profundă a proceselor electorale și anunțarea publică a rezultatelor acestora, cu comentariile și sugestiile de rigoare. Totodată, menirea acestor organizații este de a preveni anumite încălcări, de a minimaliza efectul negativ al abaterilor constatate și de a depune efortul necesar pentru schimbarea prevederilor legale ce împiedică desfășurarea corectă a alegerilor. Prin această activitate ele dau un plus de credibilitate întregului proces electoral. Activitățile de monitorizare reprezintă una din formele de participare a organizațiilor sociale și cetățenilor în procesul electoral, contribuind totodată și la educația civică a populației.

Fiecare din ONG-uri își găsește, de regulă, nișa proprie în procesul complex de alegeri. Spre exemplu, „Asociația pentru Democrație Participativă „ADEPT” chiar de la începutul etapei de pregătire pentru alegerile parlamentare din noiembrie 2014 a monitorizat zi de zi procesul campaniei electorale - 2014. Pe site-ul electronic „ADEPT” în această perioadă se reflectau operativ cele mai importante acțiuni, inclusiv activitatea organizațională a Comisiei Electorale centrale (CEC), a partidelor politice și candidaților independenți, observatorilor internaționali și a celor locali, desfășurarea monitorizării și anchetarea sociologică etc.

La rândul său, Institutul pentru Politici Publice (IPP) se specializează în desfășurarea chestionării periodice a opiniei publice în țară pe diferite probleme ale vieții politice, economice și culturale. Un rol deosebit îl are monitorizarea opiniei publice în ajunul alegerilor în Parlament, precum și în organele administrației publice locale. Pe lângă aceasta Institutul pentru Politici Publice este editorul publicației periodice „Barometrul de Opinie Publică”, care con-

tribuie la dezvoltarea în Republica Moldova a unei societăți deschise, participative, pluraliste, bazate pe valorile democratice.

De menționat că pentru monitorizarea alegerilor parlamentare din 30 noiembrie 2014, consiliile electorale de circumscripție au acreditat 7935 de observatori din partea concurenților electorali și 25 de observatori din partea asociațiilor obștești.

Comisia Electorală Centrală a acreditat 3105 observatori din partea a 13 instituții, inclusiv 229 persoane din partea a 6 concurenți electorali, pentru monitorizarea procesului electoral în secțiile de votare constituite în afara țării. Organizația care a solicitat acreditarea celor mai mulți observatori a fost Asociația „Promo-LEX” (2676 de observatori). CEC a acreditat 810 persoane din partea a 58 instituții, inclusiv 38 experți electorali din partea a 15 organe electorale din alte state, precum și 148 observatori internaționali din partea a 13 ONG-uri din 9 țări.

În cadrul Coaliției Civice „Pentru Alegeri Libere și Corecte”, Asociația „Promo-LEX” a desfășurat monitorizarea de lungă durată a perioadei electorale în contextul alegerilor parlamentare din 30 noiembrie 2014.

Efortul de monitorizare „Promo-LEX” a constatat că o parte din concurenții electorali au desfășurat o campanie activă și cu diverse activități de agitație. Astfel, concurenții electorali au utilizat tradiționalele întâlniri cu alegătorii, concertele electorale, distribuirea publicității promoționale, publicitatea stradală și în mass-media drept instrumente de agitație electorală.

Drept rezultat „Promo-LEX” a lansat la 29 ianuarie 2015 Raportul final de monitorizare a alegerilor parlamentare din 30 noiembrie 2014, în care au fost făcute mai multe recomandări, și anume: revizuirea mecanismului de stabilire a plafonului mijloacelor financiare pentru finanțarea campaniei electorale; implementarea unui soft care să permită verificarea datelor din procesele verbale potrivit formulelor de verificare stabilite de CEC, în vederea excluderii

acuzățiilor de denaturare a rezultatelor votării; adoptarea în lectura a II-a (finală) a proiectului de lege privind finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale etc. [2].

Astfel, în rezultatul monitorizării Coaliția Civică „Pentru Alegeri Libere și Corecte” a considerat că scrutinul pentru alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014 a fost liber și parțial corect. Totodată, Coaliția regretă tentativele de intimidare sau de împiedicare a participanților la scrutin de a-și prezenta platformele electorale, precum și reflectarea partizană a campaniei electorale de către mai multe instituții mass-media [3].

Într-o declarație de presă transmisă după încheierea scrutinului, Jan Petersen, șeful misiunii OSCE de monitorizarea alegerilor din Republica Moldova a declarat că: „într-un context politic divizat alegerile au fost administrate în mod profesional” și a subliniat existența unor probleme în ceea ce privește transparența surselor de finanțare a partidelor politice și modul în care televiziunile private au prezentat informații cu privire la candidați și procesul electoral [4].

Majoritatea ONG-urilor au evidențiat faptul că monitorizarea campaniei electorale a demonstrat că mass-media națională, inclusiv televiziunea și radioul publice, s-au conformat cu obligațiunea de a oferi timp gratuit de emisie și de a organiza dezbateri. Cu toate acestea, doar mass-media publice și *ProTV Chișinău* au reflectat campania într-un mod echilibrat, în timp ce mediatizarea campaniei electorale de către majoritatea celorlalte posturi a fost partinică. Organul național de supraveghere a mijloacelor de informare în masă nu a aplicat sancțiuni eficiente posturilor care au realizat mediatizarea neechilibrată.

La alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014 rata de participare a alegătorilor a fost de 57,28%, ceea ce constituie mai mult de 1/3 din numărul de persoane înscrise în listele electorale și este suficient pentru a considera alegerile parlamentare valabile [5, p.668].

Rezultatele scrutinului au arătat că cinci partide au reușit să treacă pragul electoral: PSRM (20,5% - 25 mandate), PLDM (20,16% - 23 mandate), PCRM (17,48% - 21 mandate), PDM (15,8% - 19 mandate), PL (9,67% - 13 mandate) [6].

La 24 februarie 2019 au avut loc alegerile în Parlamentul Republicii Moldova de legislatura a X-a. Potrivit graficului de organizare a alegerilor, în intervalul 26 decembrie 2018 – 24 ianuarie 2019 a avut loc înregistrarea de Comisia Electorală Centrală a candidaților în perimetrul circumscripției naționale, iar Consiliile electorale de circumscripție au realizat înregistrarea candidaților în cele 51 de circumscripții uninominale. Campania electorală s-a desfășurat pe parcursul a 30 de zile, începând cu 25 ianuarie 2019.

În intervalul 6–20 februarie 2019, Comisia Electorală Centrală a adoptat 109 hotărâri pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor parlamentare din 24 februarie 2019. Scrutinul electoral a fost dublat și de referendumul consultativ. Este vorba de un plebiscit la care cetățenii urmau să se pronunțe dacă sunt de acord cu reducerea numărului deputaților de la 101 la 61. Totodată, alegătorii au trebuit să decidă dacă susțin ideea că poporul poate revendica din funcție deputații care nu-și îndeplinesc obligațiunile.

O particularitate a acestor alegeri parlamentare ține de faptul că scrutinul s-a realizat în baza sistemului electoral mixt. Potrivit Raportului Misiunii de Observare a Alegerilor în Moldova „amendamentele legislative nu au avut un larg consens politic și au fost puternic criticate de părțile interesate interne și internaționale, precum și că au fost adoptate cu toate că recomandările Comisiei de la Veneția, OSCE / ODIHR nu au fost luate în considerație [7].

Drept urmare, cetățenii cu drept de vot au trebuit să aleagă 50 de deputați pe liste de partid și 51 de deputați în circumscripții uninominale. Dacă în circumscripția națională s-au înregistrat 15 concurenți

electorali (partide și blocuri), atunci în circumscripții uninominale – 325 de candidați.

În scopul organizării alegerilor parlamentare au fost deschise 2 141 de secții de votare, dintre acestea 2 018 – în Republica Moldova, inclusiv 47 în raioanele din stânga Nistrului, iar 123 peste hotare. Rata de participare la votare a alegătorilor a constituit 49,13%, fiind cea mai joasă de la declararea independenței de stat a Republicii Moldova.

Potrivit experților, pe parcursul anilor *sistemul electoral moldovenesc* a fost afectat de o serie de tipuri de tehnologii obscure: utilizarea resurselor administrative, mituirea alegătorilor, provocările electorale, discreditarea și compromiterea oponentilor, utilizarea candidaților „gemeni”, falsificarea rezultatelor alegerilor, invalidarea alegerilor etc. La fel și în scrutinul electoral din 24 februarie 2019 au fost sesizate mai multe încălcări din cele enunțate mai sus. Mai mult ca atât, unii observatori vorbesc despre faptul că „am avut cea mai murdară campanie electorală după independență încoace” [8].

Scrutinul a fost marcat de o mobilizare intensă a electoratului din raioanele din stânga Nistrului. Numărul alegătorilor din regiunea secesionistă se estimează la 38 000 de persoane. S-a suspectat că unele partide ar fi contribuit la transportarea organizată a acestora fiind folosite resurse administrative. S-a constatat o participare a 42.000 de votanți a diasporei din Occident, dar și un absenteism al cetățenilor Republicii Moldova la București.

Cele mai multe decizii ale Comisiei Electorale Centrale (62 de hotărâri) s-au referit la acreditarea observatorilor naționali și internaționali. Scrutinul a fost monitorizat de 4 165 de observatori, inclusiv 3 389 naționali și 776 internaționali.

ONG-urile s-au inclus activ în procesul de monitorizare a campaniei electorale din 24 februarie 2019. În acest sens, s-a solicitat ca diaspora să poată vota în baza actelor de identitate expirate, acțiune respinsă însă de Curtea Constituțională [9].

Un grup de organizații non-guvernamentale cu denumirea generică Inițiativă Civică „Pentru un Parlament Curat 2019” (IPC) a monitorizat atât listele candidaților prezentate de partidele politice cu șanse de a accede în viitorul Parlament, cât și ale candidaților independenți în circumscripția națională și în circumscripțiile uninominale [10]. Organizațiile fondatoare ale Inițiativei Civice „Pentru un Parlament Curat” au realizat monitorizări similare ale candidaților la alegerile parlamentare din 2009, 2010 și 2014. Inițiativa Civică „Pentru un Parlament Curat 2019” a făcut parte din proiectul implementat de organizațiile-partenere: Asociația pentru Democrație Participativă „ADEPT”, Asociația Presei Independente (API), Centrul de Analiză și Prevenire a Corupției (CAPC) și Centrul de Investigații Jurnalistice (CISM), cu sprijinul financiar al Fundației Soros-Moldova/ Departamentul Buna Guvernare. La 21 ianuarie 2019 organizațiile constituate ale Inițiativei Civice „Pentru un Parlament Curat 2019” au publicat primele 45 de profiluri ale candidaților la alegerile parlamentare din 24 februarie 2019. Profilurile au fost realizate de jurnaliștii de investigație după monitorizarea candidaților în baza unor criterii de integritate. După documentare, profilurile au fost verificate de o echipă de juriști, apoi publicate pe portalurile www.moldovacurata.md și www.anticoruptie.md, în vederea responsabilizării clasei politice din Republica Moldova, Inițiativa Civică „Pentru un Parlament Curat 2019” a propus partidelor politice să completeze de sine stătător un chestionar pentru fiecare candidat inclus în listă, atât în circumscripția națională cât și în circumscripțiile uninominale [11].

La 6 decembrie 2018, Asociația Presei Independente a emis o declarație referitoare la reflectarea alegerilor parlamentare din 24 februarie 2019. Potrivit documentului, Asociația se angaja să „reflecte nepărtinitor și echidistant desfășurarea campaniei electorale în conformitate cu prevederile statutare ale API și cu normele deontologice ale jurnalisticii”. S-a făcut apel

către toți proprietarii/editorii instituțiilor mass-media din Republica Moldova să nu se lase influențați de concurenții electorali și să se abțină de la orice formă de manipulare a opiniei publice și de la promovarea discursului de ură, respectând pluralismul de opinii și principiile eticii profesionale [12].

Centrul pentru Jurnalism Independent și Asociația Presei Independente au elaborat Raportul de monitorizare a mass-media, document implementat cu sprijinul financiar al National Endowment for Democracy (SUA), al Guvernului Suediei și al Agenției SUA pentru Dezvoltare Internațională. Obiectivul proiectului l-a constituit monitorizarea și informarea publicului cu privire la comportamentul editorial al instituțiilor mass-media în perioada preelectorală și în campania electorală pentru alegerile parlamentare 2019 din Republica Moldova. Instituțiile mass-media supuse monitorizării au fost selectate în baza următoarelor criterii: a) *forma de proprietate*; b) *geografie*; c) *limba de difuzare*; d) *notorietate/audiență*. Astfel, au fost monitorizate instituții mass-media publice și private, cu acoperire națională, cvasi-națională și regională, în limba română și în limba rusă. Potrivit autorilor Raportului subiectele abordate de majoritatea canalelor monitorizate au vizat de cele mai multe ori domeniul politic. În multe cazuri a fost vorba despre evenimente de campanie desfășurate de unele partide, conferințe de presă la care s-au făcut totalurile campaniei, fiind lansate și diverse acuzații la adresa contracandidaților. A doua temă ca frecvență a fost procesul electoral, inclusiv subiecte despre activitatea Comisiei Electorale Centrale și procedura de vot în ziua scrutinului, urmate la mare distanță de subiecte privind corupția, probleme sociale, domeniul economic, domeniul sănătății și relații externe. De regulă, acestea au avut caracter electoral indirect, fiind vorba despre activități ale președintelui și Președinției, ale diferitelor ministere și structuri guvernamentale etc. Cea mai mare diversitate din punct de vedere tematic a fost atestată la NTV Moldova și Accent TV (politic,

relații externe, probleme sociale, proces electoral, administrația publică locală, educație, minorități), PRO TV (proces electoral, politic, corupție, probleme sociale, integritate, diaspora), TV Centrală (politic, proces electoral, integritate, economic, administrația publică locală, societate civilă) [13].

La 11 ianuarie 2019, Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT a lansat o versiune nouă a portalului www.alegeri.md, unde a prezentat informații despre alegerile parlamentare din 24 februarie 2019, precum și despre scrutinele electorale anterioare. Portalul a oferit în prim plan detalii despre noul sistem electoral, despre concurenții electorali în circumscripția națională și în circumscripțiile uninominale despre oferta electorală a concurenților etc. De asemenea, portalul a prezentat informații despre partidele politice din Republica Moldova și performanța acestora.

Directorul executiv al ADEPT, Igor Boțan, a specificat că lansarea respectivei platforme este legată de schimbarea sistemului electoral și se vrea ca finalitate crearea unei enciclopedii a proceselor electorale din Republica Moldova [14].

În cadrul unei conferințe de presă susținută la 23 ianuarie 2019 a fost lansat primul raport de monitorizare din perspectiva incluziunii persoanelor cu dizabilități, de etnie romă, tineri și dimensiunea egalității de gen. Documentul a fost realizat în cadrul proiectului „Pledoaria societății civile pentru alegeri incluzive și corecte în Republica Moldova, conform recomandărilor UE și OSCE/ODIHR precum și angajamentelor în domeniul drepturilor omului”, implementat de Fundația Est-Europeană, în parteneriat cu Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, Pilgrim Demo și Târna Rom, finanțat de Uniunea Europeană și co-finanțat de Suedia [15].

Raportul intermediar nr. 1 de monitorizare a alegerilor din perspectiva incluziunii persoanelor cu dizabilități a fost elaborat de Natalia Cojocar. Potrivit observatoarei la alegerile parlamentare din 2019 au putut vota toți cetățenii care au atins vârsta majora-

tului, inclusiv persoanele cu dizabilități care au fost cândva declarate incapabile de instanțele de judecată, fapt datorat modificărilor în legislația națională care elimină restricțiile privind exercitarea dreptului la vot al acestui grup de persoane. S-a constatat faptul că până la 15 ianuarie nu toți concurenții electorali și-au făcut publice programele electorale. Doar unul din programele electorale analizate includea persoanele cu dizabilități ca grup țintă vizat și conținea prevederi formulate specific pentru această categorie de cetățeni. Paginile web ale concurenților electorali nu corespund standardelor internaționale în materie de accesibilitate WCAG [16].

Totodată, s-au monitorizat și alegerile parlamentare prin prisma dimensiunii egalității de gen. S-a ajuns la concluzia că partidele politice au respectat cota minimă de gen; în primele zece locuri de pe toate listele concurenților electorali se află doar 18% de femei; deși sunt mai multe femei candidate, acestea sunt plasate în marea majoritate pe locuri neeligibile; nivelul de prezență a femeilor pe listele de candidați rămâne a fi foarte diferit de la partid la partid; ponderea femeilor candidate pentru circumscripțiile uninominale este de două ori mai mică comparativ cu circumscripția națională; nici un partid politic nu a respectat cota de gen de 40% pentru circumscripțiile uninominale; ponderea totală a femeilor candidate nu a crescut semnificativ comparativ cu alegerile precedente [17].

La 21 februarie 2019, Coaliția Civică „Pentru Alegeri Libere și Corecte” a lansat o declarație referitoare la principalele constatări ale organizațiilor membre cu privire la perioada electorală și pre-electorală. S-a atenționat asupra faptului că se încalcă standardele „pentru un proces electoral liber și corect” în aceste circumstanțe, Coaliția a făcut apel către instituțiile statului, organele electorale și concurenții electorali să depună eforturi pentru ca votarea și anunțarea rezultatelor să aibă loc într-o manieră corectă, fără încălcări, astfel încât alegerea cetățeanului să fie reflectată corect în noul Legislativ [18].

La 25 februarie, imediat după alegeri, Coaliția Civica „Pentru Alegeri Libere și Corecte” într-o declarație a apreciat drept incorecte și parțial libere alegerile parlamentare din 24 februarie 2019. Aprecierea a fost făcută prin prisma gradului de respectare a principiilor pentru alegeri libere și corecte de către toți actorii electorali și în baza următoarelor constatări privind desfășurarea perioadei pre-electorale, electorale și a zilei alegerilor: modificarea regulilor de joc în ajunul alegerilor; utilizarea resurselor administrative în perioada electorală; coruperea alegătorilor; limitarea dreptului la vot și de a depune contestații a cetățenilor moldoveni aflați peste hotare; soluționarea neuniformă a litigiilor și a conflictelor electorale; deficiențe și erori în Registrul de Stat al Alegătorilor (RSA) și listele electorale; menținerea plafoanelor înalte pentru donații făcute partidelor; mass-media controlată politic; femeile, tinerii, persoanele cu dizabilități și persoanele de etnie romă continuă să fie sub-reprezentate; intimidarea observatorilor naționali și tentative de compromitere a campaniilor de educație civică; intimidarea concurenților electorali și alegătorilor [19].

În cadrul programului „Democrație, Transparență și Responsabilitate”, susținut financiar de către Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare (USAID), desfășurat de Asociația „Promo-LEX” a fost organizată Misiunea de observare a alegerilor parlamentare din 24 februarie 2019 [20]. A fost singura organizație din Moldova care a realizat o monitorizare la nivel național. Observatorii „Promo-LEX” au monitorizat 2 094 de secții de votare. Printre încălcările semnalate au fost 59 de cazuri de oferire a recompenselor materiale sau bănești alegătorilor; 64 de cazuri ce pot fi calificate drept acte de agitație electorală sau PR negru la intrarea sau în incinta secției de votare pentru a determina simpatia alegătorilor; 50 de cazuri când în incinta secțiilor de votare s-au aflat anumite categorii de persoane neautorizate pe o perioadă de timp mai mare decât limita admisibilă conform prevederilor

legale; peste 123 de cazuri, unde au avut loc situații ce pot fi interpretate drept transportare organizată a alegătorilor; 39 cazuri ce pot fi calificate drept acte de violență sau intimidare a alegătorilor ș.a. [21]

Ca urmare a cererii Comisiei Electorale Centrale, depuse la 4 martie 2019, la 9 martie Curtea Constituțională a confirmat legalitatea alegerilor parlamentare [22]. Au fost validate mandatele deputaților aleși în circumscripția națională și în circumscripțiile uninominale, au fost confirmate listele candidaților supleanți din partea Partidului Politic „Partidul Socialiștilor din Republica Moldova” (35 de mandate), Blocului electoral „ACUM Platforma DA și PAS” (26 de mandate), Partidului Democrat Moldova (30 de mandate), Partidului Politic „Șor” (7 mandate) și trei candidați independenți. Astfel, constatăm o reconfigurare a structurii politice în legislativul de la Chișinău. În Parlamentul Republicii Moldova au fost incluse două formațiuni politice noi: „ACUM Platforma DA și PAS” și Partidul Politic „Șor”.

Monitorizarea de către ONG-uri a constatat că o parte din concurenții electorali au desfășurat o campanie activă și cu diverse activități de agitație electorală. Astfel, concurenții electorali au utilizat tradiționalele întâlniri cu alegătorii, concertele electorale, distribuirea publicității electorale, publicitatea stradală și în mass-media drept instrumente de agitație electorală, precum și organizarea activităților sportive, amplasarea corturilor de agitație electorală. Totodată, a fost constatată utilizarea resurselor administrative de către unii concurenți electorali.

Conform totalizărilor monitorizării realizate de organizațiile neguvernamentale scrutinul, în mare parte, nu a întrunit exigențele unui proces competitiv, care s-ar compara cu practica electorală din țările cu tradiții democratice durabile, datorită atmosferei tensionate, condițiilor inechitabile și a unor încălcări sau interpretări ale procedurilor de către organe electorale, funcționari electorali și din partea concurenților.

Reieșind din analiza problemei de studiu, putem susține faptul că organizațiile non-guvernamentale joacă un rol-cheie în monitorizarea procesului electoral din Republica Moldova.

Bibliografie

1. Legea cu privire la asociațiile obștești. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.141-145 din 07.09.2007.

2. Raportul final de monitorizare a alegerilor parlamentare din 29 ianuarie 2015. // http://alegeri.md/w/alegeri-parlamentare_din_2014%C3%AEn_Republica_Moldova (accesat 10.02.2020).

3. Scrutinul pentru alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014 a fost liber și parțial corect. // www.alegeliber.md (accesat 10.02.2020).

4. Elections in Moldova were generally well administered, in a campaign influenced by geopolitical aspirations say international observers. // www.osce.org/odihr/elections/128526 (accesat 14.02.2020).

5. Electorală 2014: 30 noiembrie 2014. Documente și cifre cu privire la alegerile parlamentare de legislatură a XX-a. Partea 1. Chișinău, 2015.

6. Alegerile parlamentare în Moldova din 30 noiembrie 2014. // www.alegeri.md (accesat 15.02.2020).

7. Misiunea de Observare a Alegerilor în Moldova. Alegeri Parlamentare, 24 Februarie 2019. Publicat de: ENEMO - Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor. // <http://alegeri.md/images/a/a3/Raport-intermediar-enemo-alegeri-parlamentare-2019.pdf> (accesat 12.03.2020).

8. ERIZANU, Gh. Parlamentarele 2019. Republica Moldova // http://erizanu.cartier.md/parlamentarele_2019-republica_moldova_11663.html (accesat: 12.03.2020).

9. ONG-urile solicită ca diaspora să poată vota în baza actelor de identitate expirate. Ce spune CEC și OSCE // https://www.publika.md/alegeri-parlamentare-2019-ong-urile-solicita-ca-diaspora-sa-poata-vota-in-baza-actelor-de-identitate-expirate-ce-spune-cec-ti-osce_3033581.html (accesat 15.03.2020).

10. Un grup de ONG-uri a publicat profilurile candidaților la alegerile parlamentare 2019 // <https://www.zdg.md/stiri/stiri-sociale/video-un-grup-de-ong-uri-a-pu>

blicat-profilurile-candidatilor-la-alegerile-parlamentare-2019. (accesat 20.03.2020).

11. Inițiativa Civică “Pentru un Parlament Curat 2019”. Comunicat de presă. 21.01.2019 // <http://www.e-democracy.md/filespr/2019-01-21-icpc-candidati-alegeri-parlamentare.pdf> (accesat 20.03.2020).

12. Declarația membrilor API privind reflectarea alegerilor parlamentare din 24 februarie 2019. // <http://unghiul.com/declaratia-membrilor-api-privind-reflectarea-alegerilor-parlamentare-din-24-februarie-2019/> (accesat 24.03.2020).

13. Monitorizarea mass-media în campania electorală pentru alegerile parlamentare 2019. Raport nr. 5 17-24 februarie 2019 // <http://www.api.md/upload/PDF/Raport%20monitorizare%20mass-media%205.pdf> (accesat 20.03.2020).

14. Lansarea noului site dedicat alegerilor și partidelor din Republica Moldova -alegeri.md. // <http://www.e-democracy.md/adept/activities/alegeri-md-versiune-noua/> (accesat 12.03.2020).

15. „Cât de Incluzive sunt Alegerile din 2019?!” - primul Raport de Monitorizare. // <http://eef.md/index.php?pag=news&id=931&rid=1374&l=ro> (accesat 12.03.2020).

16. COJOCARU, N. Raport intermediar nr. 1 de monitorizare a alegerilor din perspectiva incluziunii persoanelor cu dizabilități în cadrul alegerilor parlamentare 2019, p. 14 // http://eef.md/media/files/files/ranort-l-incluziunea-persoane-dizabilitati-parlamentare-2019_6501343.pdf (accesat 10.04.2020).

17. IVAȘCU, R., ANDRONACHE, A., BUZU, A. Locul femeilor în alegeri. Analiza preliminară a candidaților pentru alegerile parlamentare din 2019 prin prisma dimensiunii egalității de gen, Chișinău, ianuarie 2019, pp.4-6. http://eef.md/media/files/files/cpd_analiza_listelor_de_candida_ai_final_3665409.pdf (accesat 20.04.2020).

18. Declarația Coaliției Civice Pentru Alegeri Libere și Corecte înainte de ziua alegerilor parlamentare din 24 februarie 2019 // <http://eef.md/index.php?pag=news&id=931&rid=1384&l=ro> (accesat 20.04.2020).

19. Declarație. Poziția Coaliției Civice „Pentru Alegeri Libere și Corecte” față de alegerile parlamentare din 24 februarie 2019. 25 februarie 2019, // <http://alegeliber.md/wp-content/uploads/2019/02/Declaratia-CALC->

dupa-alegerile-parlamentare-februarie-2019.pdf (accesat 28.04.2020).

20. Asociația „Promo-LEX” selectează Observatori pe termen lung pentru monitorizarea alegerilor parlamentare din 24 februarie 2019. // <https://promolex.md/13339-asociatia-promo-lex-selecteaza-observatori-pe-termen-lung-pentru-monitorizarea-alegerilor-parlamentare-din-24-februarie-2019/?print=print&lang=ru> (accesat 24.04.2020).

21. Raportul nr. 6. Misiunea de observare a alegerilor parlamentare din 24 februarie 2019. Ziua alegerilor.

Publicat la 1 martie 2019, p.9, 11-14, // https://promolex.md/wp-content/uploads/2019/03/Raport_Promo-LEX_nr.6_EDay.pdf (accesat 20.04.2020).

22. Ședința Curții Constituționale privind confirmarea rezultatelor alegerilor parlamentare din 24 februarie 2019 și validarea mandatelor deputaților aleși // <http://www.constcourt.md/libview.php?l=ro&idc=7&id=1415&t=/Media/Noutati/9-martie-2019-sedinta-Curtii-Constitutionale-privind-confirmarea-rezultatelor-alegerilor-parlamentare-din-24-februarie-2019-si-validarea-mandatelor-deputatilor-alesi> (accesat 15.03.2020).

